

Ingen Indtægtsskat til Staten!

Taler

Evald Rygh

Dato

21 juni 1891

Sted

Kristiania

- 1 Statsraad Rygh vilde i Tilslutning til Statsraad Furus Foredrag sige nogle Ord om et enkelt Punkt paa Venstres Program, nemlig om direkte Skat, som det radikale Parti foreslog indført.
- 5 Spørgsmaalet var da: Behøver Staten nye Indtægter? Nei, Staten behøvede ikke nye Indtægter. Staten havde saa tilstrækkelig mange Indtægter, at den baade iaar og ifjor ved Skattelettelser kunde frafalde endel af de Indtægter, som den havde.

Men, sagde man, Grunden var den, at man vilde reformere vort Skattevæsen.

- 10 Var da vort Skattevæsen saa slet? Nei, vort Skattevæsen havde været anseet for at være godt. Indtægterne kom nu væsentlig ind gennem Told og Afgift paa de saakaldte Kasseartikler. Vore Statsskatteindtægter udgjorde nu mellem 29 og 30 Millioner Kroner om Aaret, og deraf kom over 20 Millioner ind ved Told paa disse Kasseartikler.

15

Taleren gad vide, hvorledes man kunde faa ind saa store Beløb paa en saa letvindt og lidet trykkende Maade. Dette Skattesystem havde vi nu havt i mange Aar, og Staten havde derigjennem kunnet udrette mange og store Ting paa de forskjellige Omraader, paa Oplysningsvæsenets, Kommunikationsvæsenets og

20 mange andre Omraader, alt ved Hjælp af Tolden paa disse Kasseartikler, ligesom vore Næringsveie og Landets Velstand derunder var udviklet paa den glædeligste Maade.

25

Hvorfor skulde vi da forandre dette System? Det var neppe noget andet Land, som havde et saa bekvemt og saa lidet trykkende Skattesystem, som vi. Jo, hed det, vi skulde forandre det, fordi det var saa trykkende for den fattige Mand.

Der havde været samlet et vidløftigt statistisk Materiale for at belyse dette Forhold, opgjort udførlige Tabeller over Forbruget af de 3 store Kasseartikler,

Kaffe, Sukker og Petroleum, og der var regnet ud, hvor meget de forskellige Familier bruge af disse Artikler, og hvor megen Told de svare deraf. For de andre toldbeskattede Artikler, hvorover man ikke havde saadanne Tabeller, havde man gjort op et Skjøn. Det var en Mand, som havde beskæftiget sig
35 meget med disse Ting, og som interesserede sig for Indkomstskats Indførelse, nemlig Storthingsmand Arctander. Han havde iaar udgivet en Brochure om Skattereformen, hvori han ogsaa havde behandlet disse Spørgsmaal paa Grundlag af de officielle Oplysninger, supplerede ved hans egne Skjøn. Hans Tal maatte imidlertid modtages med megen Forsigtighed; Skjønnene vare
40 nødvendigvis temmelig usikre og løse, og de vare neppe upaavirkede af det Resultat, som Forfatteren ønskede; i et enkelt Punkt vare de endog aabenbart misvisende, og Taleren maatte derfor advare mod at benytte dem, som om de vare fuldt troværdige. Arctander havde gjort op sine Beregninger for to Klasser, den velhavende Klasse i Byerne, en Handelsmand f. Ex., som efter hans
45 Beregning betalte 133 Kr. i Toldskat, og den ugunstigt stillede, Byarbeideren, som betalte 74 Kr., og da den første var kalkuleret til en Indtægt af 3000 Kr., den anden til 600 Kr., skulde dette altsaa vise et stort Misforhold. Nu, disse Tal var, som sagt, ikke synderlig at fæste sig ved, idet de ikke vare paalidelige.

50 Men selv om de vare noksaa paalidelige, vilde det gjøre lidet Indtryk paa Taleren. Disse Opgaver kunde have sin Interesse, forsaavidt som de gav Oplysning om Livsforholdenes Forskjellighed inden de forskellige Samfundsklasser omkring i Landet; de viste, at Forbruget af disse Artikler var meget forskjelligt i By og Land og i de mer velhavende og i de tarveligere
55 Familier. Men de havde liden Beviskraft ligeoverfor de Ting, som skulde bevises, og det Spørgsmaal, det her gjælder, nemlig hvor stor Skattebyrde enhver bærer her i Landet. Thi den Toldskat, som falder paa en Mands Forbrug, og hans Skattebyrde var ikke det samme. Hvis det nemlig forholdt sig saaledes, at Arbeidslønnen var saa meget højere paa Grund af Tolden, saa faldt jo denne
60 Arbeidsherren tillast, idet Arbeideren da fik Skatten igjen i højere Arbeidsløn. Det var paa samme Maade, som Tolden paa et Raaproduct ikke rammede Fabrikanterne, men Konsumenterne. Det var vanskeligt at føre noget Bevis her, hvor der handles om de dunkleste Punkter i det menneskelige Samfunds Økonomi, men det kunde ialfald gøres overveiende sandsynligt, at det er
65 Driftsherren, som bærer den overveiende Del af Arbeiderens Told.

Arbeidslønnens Størrelse var afhængig af, hvad det kostede at leve. I Amerika var derfor Arbeidslønnen meget større end i Norge, og i Christiania igjen højere

70 end i en Landsbygd, fordi Prisen paa Livsfornødenheder var saa meget større
paa det ene Sted end paa det andet. Told paa Forbrugsartikler fordyre Varen;
men det blev det samme, enten Aarsagen til Prisforhøielsen var Told og Skat,
eller om den var at søge i andre Ting f. Ex. besværlige Transportforhold, afsides
Beliggenhed, Esterspørgselsens Omfang.

75

Taleren vilde ikke bestride, at i Begyndelsen vilde en Toldnedsættelse føles som
en lettelse og et Paalæg paa Tolden føles som en ny Byrde, fordi Forandringen
ikke øieblikkelig kan øve sin Virkning paa Arbeidslønnen. Men naar Forholdet
havde udviklet sig og fæstnet sig, vilde Toldnedsættelsen influere paa
80 Arbeidslønnen. Og her kunde Taleren paaberaabe sig en Autoritet, som i dette
Punkt visselig ikke kunde ansees som noget villigt Vidne, nemlig Hr. Arctander
selv, der i sin Brochure udtalte, at man ikke maatte gaa for raskt frem med at
ophæve Tolden paa Kasseartiklerne, da en pludselig Afskaffelse utvivlsomt vilde
paavirke Arbeidslønnen. Heri laa en Erkjendelse af, at den Told, som
85 Arbeideren betalte i Virkeligheden ikke udrededes af ham selv; ellers maatte jo
Arbeidslønnen blive den samme.

Taleren kunde ogsaa paaberaabe sig en anden Autoritet, som vistnok havde en
større Vegt i denne Sag, nemlig Ole Gabriel Ueland, der var Medlem af den
90 Skattekommission, som blev nedsat i 1861 til Overveielse af Spørgsmaalet om
Indførelse af direkte Skat. Ueland vilde ikke være med paa direkte Skat og
begrundede dette sit Standpunkt med at sige:

«Som en engang indført Skat, eller som en Skat, der er paakaldt af en bydende
95 Nødvendighed, foretrækker jeg en Skat paa Formue og Næring eller Indtægt for
de fleste mig bekjendte Beskatningsmaader. Men da vi nu engang har faaet vort
nuværende Skattesystem, og dette successive har indvirket paa
Samfundsforholdene, saa at Trykket rammer Evnen og Virksomheden mere,
end man efter Theorien kan antage, og Klagerne hverken er almindelige eller
100 hørøstede, men synes snarere at have deres Grund i Lyst til Forandringer end i
Følelsen af Systemets skadelige Virkninger, saa har jeg ikke saadan Forkjærlighed
for en Indtægtsskat, at jeg kan anse det for rigtigt at benytte den blot som en
Prøveklud eller som et Middel til at ændre eller nedsætte vore indirekte Skatter.»

105

Disse Ord vare fande. Ueland saa paa Tingen med den praktiske Mands Blik, og
han havde aabent Øie for den menige Mands Forholde.

110 Nu vilde Taleren ikke paastaa, at Forholdet skulde være det, at Arbeideren ikke betalte noget af Skatten, eller at hele Skatten indgik i Arbeidslønnen. Arbeideren betalte vistnok sin Del som vi andre. Men hvor stor Del kunde ingen sige.

115 Hvis ingen Skat fandtes, vilde det være en bedre Tilstand for os alle, da al Skat toges af Borgernes Indtægter. Men det var ganske feilagtigt at benytte Tolden af det, enhver bruger, som Maalestok for den Byrde, man bar, og man burde betænke sig vel, før man gav slip paa Tolden paa vore Kasseartikler. Det dannede Kjernepunktet i vort Skattesystem, og Taleren troede det umuligt at
120 paaviee en Maade, hvorpaa man lempeligere kunde faa ind saa betydelige Summer. Det var betænkeligt at gaa til en ny Beskatningsmaade, som vilde føles trykkende og fremkalde Misnøie hos de fleste.

Vi skulde nu se lidt paa det, som man vilde byde os istedet, nemlig Indtægtsskat
125 til Staten.

Indtægtsskat kjendte vi fra vore Kommuner, hvis Hovedindtægt den udgjorde. Her var man fortrolig med den og vilde ikke have den væk. Det skulde da synes at være en let Sag at overføre den paa Staten. Men som Kommuneskat var
130 Indtægtsskatten god, som Statsskat slet.

Efter vore nuværende Skattelove kunde vore Kommunebestyrelser stille med denne Skat, omtrent som de selv vilde. Ligningsreglerne, Skattetabellerne, de skattefri Beløbs Størrelse osv. kunde opgjøres alt efter de forskellige
135 Stedsforhold, og der fandtes ogsaa mange og store Variationer mellem de forskellige Kommunens Regler udover Landet, fordi enhver valgte det, som passede bedst for dem.

Alt dette maatte blive anderledes, hvis Skatten skulde blive Statsskat. Man
140 kunde ikke beholde de forskellige Regler paa de forskellige Steder, men man maatte have en fælles Regel for det hele Land.

Der fandtes allerede en Lov af 19de Juni 1880 om Udskrivning af Indtægtsskat til Staten, som rigtignok hidtil ikke er bleven brugt, men som indeholdt
145 Reglerne for Fremgangsmaaden, ifald man vilde paabyde saadan Skat. Af den kunde man faa et Begreb om det indviklede Ligningsmaskineri, som skulde

sættes iværk. Allerede paa det første Trin, i de kommunale
Ligningskommissioner, skulde der sidde et kongevalgt Medlem. Kom vi længere
150 opover, blev Forskjellen endnu større; Overligningskommissionerne skulde
organiseres amtsvis med kongevalgte og amtskommunevalgte Medlemmer. Og
saa i tredie Instans havde vi Rigsskattekommissionen for det hele Land med
storthingsvalgte og kongevalgte Medlemmer; alle disse Funktionærer skulde
naturligvis have Honorarer samt Skyds og Diæt, hvad der vilde kræve store
155 Summer. Altsaa dobbelt Ligningsværk over hele Linien. Enhver vilde kunne
forstaa, hvor vanskeligt og indviklet og kostbart dette Ligningsmastieneri vilde
blive. Hvad det vilde koste af Penge, skulde Taleren ikke gaa nærmere ind paa;
men hvad vilde det ikke koste af Arbeide og Skriveri?

160 Og faa kom man kanske i de forskjellige Kommissioner til forskjellige
Resultater, saa der blev forskjellig Ligning af samme Indtægt. Man forstod, at
dette bar galt afsted. Man havde derfor forsøgt paa at faa en Forandring i Loven
i Retning af at slaa de to Ligninger sammen til en. Dette maatte da ske paa den
Maade, at den Raadighed, som Kommunerne nu havde over sit Ligningsverk,
165 maatte de opgive; thi Staten maatte være med fra første Stund af ved et
kongevalgt Medlem af Kommissionen.

Dette vilde vist ikke smage Kommunebestyrelserne, og Taleren troede neppe, at
det vilde gaa.

170 Men selv om man her kunde enes om en Ordning, hvorefter Ligningen blev
fælles, saa var der en anden Ting, som ikke kunde gøres fælles, nemlig selve
Skattetabellerne. Nu ordnede man sig paa hvert enkelt Sted paa den der
bequemteste Maade, og der var nu en overordentlig stor Forskjel paa de
175 forskjellige Tabeller, f. Ex. med Hensyn til det skattefrie Beløbs Størrelse, og
denne frie Raadighed maatte Kommunerne bibeholde. Men Forskjellen maatte
forsvinde for Statsskattens Vedkommende. Tabellen maatte være ens over det
hele Land. I Christiania og i Lillesand, i Romedal og i Aaseral, overalt maatte
Skattereglerne og Skattetabellen blive ens.

180 Man havde antydnet, at den for Landet fælles Grænse for Skattepligt til Staten
burde sættes til 4 a 500 Kr. Men man vilde i vort Land finde Bygder, hvor
omtrent alle lignede Indtægter vare under 400 Kr, og hvor saaledes omtrent
ingen vilde faa nogen Indtægtsskat. Omvendt vilde i en By som Christiania en
185 Skat med saa lav Begrænsning ramme alle, som ikke var paa Fattigkassen. For en

Tid siden blev det skattefri Beløb i Christiania sat op fra 400 til 600 Kr. i 1ste Klasse, og da gik 5000 Skatteydere ud af Ligningsprotokollen. Sættes nu Grænsen atter ned til 400 kom disse 5000 og mange flere til ind igjen.

190

Nu var det mange, som sagde: Det kan ikke være saa farligt at sætte Grænsen noget op, vistnok vilde nogle Gaardbrugere gaa fri, men Hovedsagen var at ramme velhavende Folk, de store Indtægter. At Grosset af Gaardbrugere, af selvhjulpne Mænd i Landdistrikterne skulde gaa fri for Indtægtsskat, kunde vel
195 neppe siges at være nogen retfærdig og billig Ordning. Men hvad troede man desuden, at man vilde faa ind paa den Maade? Man forestillede sig Indtægtsskatten som en Skat paa Velstandsfolk; men man havde da liden Ide om, hvor faa Velstandsfolk vi havde her i Landet. En saadan Skat paa Velstandsfolk kunde nævnes noget i et Land som England, hvor det skattefri
200 Beløb var hele 3000 Kr., og hvor man først over 7000 Kr.s Indtægter betalte fuld Indkomstskat. Her i Landet dannedes derimod Hovedsummen af Landets Indtægt af de smaa og middels Indtægter. En Skat paa Rigfolk vilde ikke paa langt nær indbringe tilstrækkeligt til at erstatte Tolden paa Kasseartiklerne.

205 Men selv om man kom over disse Vanskeligheder ved Gjennemførelsen, hvilken Virkning vilde det da have paa de kommunale Husholdninger? Indtægtsskatten var her den vigtigste Indtægtskilde, og Kommunerne var gaaet saa langt som muligt i at udnytte denne Indtægtskilde. Fra Christiania havde Taleren Erfaring for, hvilke Vanskeligheder man havde for at holde Budgettet nede, for at ikke
210 Skatten skulde stige, og bedre var det visselig ikke udover Landet. Men hvorledes skulde det da blive herefter? Den Skat, som Kommunerne udlignede paa Indtægten, udgjorde tilsammen for By og Land 11 a 12 Millioner. Indtægtsskatten til Staten skulde, efter hvad Arctander oplyste, beløbe sig til 3 a 4 Millioner til at begynde med. Det skulde altsaa blive et Tillæg til
215 Kommuneskatten, et Tillæg af $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ til enhver Skatteydere Udredsler i Landet. Enhver kunde tænke sig, hvorledes dette vilde føles. Der vilde blive et voldsomt Pres paa Kommunebestyrelserne, for ialfald at bringe Kommuneskatten ned. Men hvorledes skulde dette kunne lade sig gjøre? Kommunernes Budgetter vare paa forskellige Maader bundne og lod sig i stor
220 Udstrækning ikke reducere. Men hvis man skulde faa direkte Skat til Staten, maatte nødvendigvis Kommuneskatten reduceres noget, og Følgen vilde blive, at Kommunerne ialfald maatte stoppe op med alle nye Udgifter. Denne Forandring vilde bevirke en fuldstændig Revolution i de kommunale Finanser og volde Kommunebestyrelserne de største Vanskeligheder.

Man maatte ikke tro, at den Indtægtsskat, som vi nu havde, var liden. Vi havde vistnok noget mindre direkte Skat end flere andre Lande. Men Indtægtsskatten var sjelden at træffe saa høi som i vore Kommuner; gennemsnitlig var den noget
230 af det drøieste i Europa. En saadan Skat burde man holde inden rimelige Grænser. Blev den for høi, faa den gik over alle Land, vilde Folk søge at skjule sine Indtægter. Og de, som lettest vilde kunne det, var Kapitalisterne, Rigmændene, som eiede løse Kapitaler. Men de, som havde fast Eiendom, Gaard og Grund, kunde ikke gjemme sit undaf. Det var naturligvis urigtigt at
235 søge at unddrage sig den Pligtige Skat. Men Menneskene vare nu engang ikke anderledes, og det kunde ikke hindres. Det foregik allerede nu; men jo høiere Skatten blev, desto større vilde Fristelsen blive. Derfor skulde man vogte sig for at drive Indtægtsskatten over rimelige Grænser.

240 Den direkte Skat passede som Kommuneskat; men som Statsskat vilde den strax føles som en haard, ubillig og uretfærdig Skat. Kommunerne behøvede den fuldt ud og kunde ikke dele med Staten.

I det Hele taget skulde man være forsigtig med at experimentere med
245 Skattevæsenet. Det var et gammelt Ord, at en gammel Skat er en god Skat; den jevnede sig ud, naar den havde virket en Tid; men enhver Forandring bragte øieblikkelig Forstyrrelse, og man overskuede ikke Følgerne deraf. Man burde beholde et System, som man var fornøiet med, og som ikke gav Anledning til Klager, istedetfor at tage et nyt, som man ikke kjendte. Et Tidspunkt som dette,
250 da der foresloges op til 50 Millioner Kroner til Jernebaneanlæg, og da der stilledes store Krav til baade Statens og Kommunernes finansielle Evne, var ikke det rette Øieblik til at experimentere med Skattevæsenet.

Det maatte ogsaa mindes om, at Spørgsmaalet om direkte Skat paa det radikale
255 Valgprogram bringes i Forbindelse med almindelig Stemmeret. Herved tilsigtes at bringe ind i Mandtallet en Masse af nye Stemmeberettigede, som vilde komme i Pluralitet, og disse vare netop dem, som ikke vilde komme til at betale Indkomstskat, medens de nu Stemmeberettigede vilde komme til at betale den.

260 Det maatte erindres, hvorledes de store Reformer i vor Tid drives igjennem i vort Statsliv.

Man satte sammen et Valgprogram uden forudgaaende Diskussion, og fik man

265 Flertal, gik Gjennemførelsen af sig selv. Afgjørelsen laa ikke i Stortinget, men
foran det, i Stortingsvalgene og i Valgprogramet.

Ved at give det radikale Parti Stemme og Flertal ved Valgene gav man sin
Stemme til Indførelse af direkte Skat ogsaa til Staten.

270

(Stærkt Bifald).

Kilde

Statsraaderne Furus og Ryghs Foredrag ved Folkefesten i Skøyenlunden. Kristiania 1891, s. 15-24.

275

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/ingen-indtaegtsskat-til-staten>

280

285

290

295

300